

Parashat Shavua through the Prism of Talmud and Midrash

Rabbi Ari D. Kahn

הרב ארי דוד קאהן

Adk1010@gmail.com

<http://Rabbiarikahn.com>

<http://arikahn.blogspot.com>

פרשת שמות

1 מדרש תהלים [בובר] מזמור קיד ד"ה בצאת ישראל

בצאת ישראל ממצרים. אמר ר' אלעזר הקפר בזכות ארבעה דברים [נגאלו ישראל ממצרים], שלא שינו את שם, ולא שינו את לשונם, ולא גילו את מסתורין שלהם, ולא היו פרוצים בעריות. לא שינו את שם, [לראובן] [אלה] משפחות הראובני [במדבר כו ז], [לשמעון] [אלה] משפחות השמעוני [שם שם / במדבר כ"ו / יד], כי נחתין ראובן ושמעון, וכי סלקין ראובן ושמעון. ולא שינו את לשונם, שהיו מספרים לשון הקודש, שנאמר בית יעקב מעם לועז היתה יהודה לקדשו [פסוק א וב], ללשון הקודש שלו. ולא גילו מסתורין שלהם, את מוצא שהדיבור היה מופקד אצלם שנים עשר חודש, שאמר להם ושאלה אשה משכנתה [שמות ג כב], ולא היה בהם איש שגילה את הדיבור. ולא היו פרוצין בעריות, אחת היתה בהן והקב"ה פירסמה, דכתיב ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגוי ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן [ויקרא כד י יא], מי שאמר והיה העולם מעיד שאין בישראל אלא הוא.

2 משך חכמה שמות פרק ו

"ולקחתי אתכם לי לעם": זה 'שלא שינו את לשונם', שהיו מקוין להגאולה וללאומיות העתידה. ולמדו זה מיוסף, שעם גודל חשיבותו במצרים, נאמר בו (בראשית מה, יב) "כי פי המדבר אליכם", שהיה מקוה להעתיד ואמר "פקד יפקוד" (בראשית נ, כד ו - כה), וזהו חצי ההלל השני, שמיוסד על הלאומיות העתידה, שעל זה נאמר (תהלים קח) "מן המצר וכי". וזה מכוון הדי' כוסות, דליתעביד בכל חדא מצוה. ועיין במכילתא (שם) ודו"ק. לכן תיקנו על היין, שהם היו נגאלין בשבילו, שהבדילו עצמם מהמצרים - וכן יבדלו ישראל בגלות זה, ויהיו מצויינים, ובזה יגאלו. ולכן מורה על היין, דאין מורה על ההבדלה יותר מהיין, וכמו שהלשין המן: אם זבוב נופל לכוסו (של אחד מהם, זורקו ושותהו, ואילו) אדוני המלך (אחשוירוש נוגע בהם, חובטו בקרקע, ולא עוד אלא) שמדיח כוסו שלוש פעמים! 'וגזרו על יינם משום בנותיהם' - שגם בזה כעת ייבדלו, וייגאלו במהרה בימינו אמן!

3 משך חכמה שמות פרק יב:כב

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. הנה המתבונן יראה כי במצרים נשתכח מהם גופי תורה שהיו "גוי מקרב גוי" (דברים ד, לד), 'הללו עובדי עבודה זרה (והללו עובדי עבודה זרה)' - (מדרש שוחר טוב טו, ה), וכן הפרו ברית מילה [ילקוט (דברים תתכ"ח)]. אמנם הסייגים והגדרים שמרו ביתרון גדול, כמו שאמר במכילתא (דפסחא פרשה ה) שלא שינו שם לא שינו לשונם שלא גילו מסתורין, יעוין שם. לא כן בגלות בבל, היו שומרים גופי תורה, אמנם הסייגים והגדרים עברו, ...

2 ויקרא רבה [מרגליות] פרשה לב ד"ה ה גן נעול

ר' פינחס בשי' ר' חייה בר אבא על ידי שגדרו ישראל במצרים את עצמן מן הערוה נגאלו ממצרים, מתוך כן שלחייך [שם /שיר השירים ד' / יג], שילוחיך, הכמה דאת אמר ויהי

בשלח פרעה וגוי' [שמות יג, יז]. ר' הונא בשם ר' חייא בר אבא שרה ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל האנשים בזכותו. אמ' ר' חייא בר אבא כד' היה גזור ערוה שיגאלו ישר' בזכותו. ר' חונה בש' בר קפרא בשביל ארבעה דברים ניגאלו ישר' ממצרים, על ידי שלא שינו את שמן ולא שינו את לשונם ועל ידי שלא אמרו לשון הרע ועל ידי שלא היה בהן פרוץ ערוה. על ידי שלא שינו את שמן, ראובן ושמעון מי נחתין ראובן ושמעון מי סלקין. לא היו קורין לראובן רופס, ליהודה לוליאנא, ליוסף ליסטס, לבנימן אלכסנדרא. על ידי שלא שינו את לשונם, להלן כתי' ויבא הפליט ויגד לאברם העברי [בראשית יד, יג] וכאן כתיב ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו [שמות ה, ג]. וכת' כי פי המדבר אליכם [בראשית מה, יב], בלשון הקודש. ועל ידי שלא אמרו לשון הרע, דכ' דבר נא באזני העם [שמות יא, ב]. את מוצא שהיה הדבר מופקד אצלן כל שנים עשר חדש ולא נמצא אחד מהן שגילה את הסוד ולא נמצא אחד מהן שהלשין על חברו. ועל ידי שלא היה בהן פרוץ ערוה, תדע לך שהוא כן, אחת היתה ופירסמה הכתוב, ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן [ויקרא כד, יא].

3 במדבר רבה [וילנא] פרשה יג ד"ה כ ביום הששי

ד"א למה נאמר ג' מיני עולה כנגד ג' מדות טובות שהיו בידן של ישראל במצרים ובזכותן נגאלו שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ושגדרו עצמם מן הערוה, ולזבח השלמים בקר שנים כנגד יעקב ויוסף שבזכותם נגאלו ישראל ממצרים שנא' [תהלים עז] גאלת בזרוע עמך בני יעקב ויוסף סלה,

4 במדבר רבה [וילנא] פרשה כ ד"ה כב וישב ישראל

שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמותן, שלא שינו את לשונם, ולא גילו מסטורין שלהם, שמשה אמר להם [שמות ג] ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב והיה הדבר הזה מופקד אצלם י"ב חדש ולא גילה אחד מהם למצרים, ולא נפרצו בעריות שכן כתיב [שיר /שיר השירים/ ד] גן נעול אחותי כלה אלו הזכרים גל נעול מעין חתום אלו הבתולות תדע לך שהרי אחת היתה ופרסמה הכתוב ויצא בן אשה ישראלית וכל אותן מ' שנה לא סרחו במדבר עד שבאו לשטים לכך כתיב וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות, שטים שעשו שטות [משלי ו] נואף אשה חסר לב, ויחל העם לזנות יש מעינות שמגדלין גבורים ויש חלשים ויש נאין ויש מכוערין ויש צנועין ויש שטופין בזמה ומעין שטים של זנות היה והוא משקה לסדום, אתה מוצא שאמרו [בראשית יט] איה האנשים אשר באו אליך הוציאם אלינו וגוי' ולפי שנתקלל אותו מעין עתיד הקב"ה לייבשו שנאמר [יואל ד] ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים, מימות אברהם לא נפרץ אחד בזנות כיון שבאו לשטים ושתו מימיו נפרצו בזנות.

5 שמות פרק לב

[כן] ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי :

6 שמות רבה [וילנא] פרשה א ד"ה ח וימת יוסף

...ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה, אמרו נהיה כמצרים, מכאן אתה למד שמשה מלך ביציאתן ממצרים, וכיון שעשו כן הפך הקב"ה האהבה שהיו המצריים אוהבין אותן לשנאה, שנאמר [תהלים קה] הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו,

7 שמות רבה [וילנא] פרשה א ד"ה לב וישב בארץ
ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים, וכי מצרי היה משה אלא לבושו מצרי והוא עברי:

8 שמות פרק ב
י ויגדל היגדל ותבאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו: יא ויהי | בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו: יב ויפן פה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול: יג ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים ויאמר לרשע למה תכה רעך: יד ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר: יט ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן:

9 שמות פרק ו
יב וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: ... ל ויאמר משה לפני ה' הן אני ערל שפתיים ואיך ישמע אלי פרעה: פ

10 שמות פרק ד
י ויאמר משה אל יהוה בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבדפה וכבד לשון אנכי:

11 תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלט עמוד ב
משה מן התורה מנין? +בראשית ו' + בשגם הוא בשר,

12 דברי הימים א פרק ד: יח
ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד:

13 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב
רבי יוחנן אמר: מהכא + דברי הימים א' ד' + ואשתו היהודית ילדה את ירד אביגדור וגוי, ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח [לן] מרד. מרד זה כלב, ולמה נקרא שמו מרד - שמרד בעצת מרגלים. וכי בתיה ילדה? והלא יוכבד ילדה, אלא: יוכבד ילדה ובתיה גידלה, לפיכך נקרא על שמה.

14 שמות רבה [וילנא] פרשה א ד"ה כו ויגדל הילד
ותקרא שמו משה, מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר.

15 ויקרא רבה [וילנא] פרשה א ד"ה ג ר' סימון
ואלה בני בתיה בת פרעה, ר' יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר לה הקב"ה לבתיה בת פרעה משה לא היה בנד וקראתו בנד אף את לא את בתי ואני קורא אותך בתי שנא' אלה בני בתיה בת יח, אשר לקח לו מרד זה כלב ר' אבא בר כהנא ור' יהודה בר סימון

חד אמר זה מרד בעצת מרגלים וזו מרדה בעצת אביה יבא מורד ויקח את המורדת וחד אמר זה הציל את הצאן וזו הצילה את הרועה, יי שמות נקראו לו למשה, ירד, חבר, יקותיאל, אביגדור, אבי סוכו, אבי זנוח, רבי יהודה ברבי אלעאי אמר אף טוביה שמו הה"ד [שמות ב] ותרא אותו כי טוב הוא כי טוביה הוא, רבי ישמעאל בר אמי אמר אף שמעיה שמו,

16 יחזקאל פרק כט

ב בְּרֹאֲדָם שִׁים פְּנִידָה עַל פְּרֻעָה מִלְּךָ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כְּלָה: ג דְּבַר וְאִמְרַתְךָ כֹּה אָמַר | אֲדַנִּי יְהוָה הַנְּנִי עָלֶיךָ פְּרֻעָה מִלְּךָ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגְּדוֹל הַרְבֵּץ בְּתוֹךְ יֶאֱרִיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יֶאֱרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי:

17 שמות פרק ג

א וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת־צֶאֱן יִתְרוֹ חֲתָנוּ כֹּהֵן מִדִּין וַיִּנְהַג אֶת־הַצֶּאֱן אַחַר הַמִּדְבָּר וַיָּבֵא אֶל־הַר הָאֱלֹקִים חֲרָבָה: ב וַיֵּרָא מִלְּאֲפָה ה' אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֵּרָא וְהָיָה הַסֵּנֶה בְּעַר בָּאֵשׁ וְהַסֵּנֶה אֵינָנו אֶכֶל: ג וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֲסַרְהָ נָא וְאֶרְאָה אֶת־הַמְּרָאָה הַגְּדוֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסֵּנֶה:

18 בראשית פרק מו

לג וְהָיָה כִּי יִקְרָא לְכֶם פְּרֻעָה וְאָמַר מִה־מַּעֲשֵׂיכֶם: לד וְאִמְרַתֶּם אֲנָשִׁי מִקְנֵה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד עַתָּה גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲבֹתֵינוּ בְּעַבּוֹר תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל רָעָה צֶאֱן: